

POSTANOWIENIE Z DNIA 15 MAJA 2012 R.

IV KK 411/11

Użytego w art. 415 § 5 zd. 2 k.p.k. zwrotu „o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono” nie należy wiązać z decyzjami organów administracji publicznej, a więc i z decyzjami podatkowymi.

Przewodniczący: sędzia SN D. Świecki.

Sędziowie: SN R. Malarski (sprawozdawca), SA (del. do SN) D. Kala.

Prokurator Prokuratury Generalnej: K. Parchimowicz.

Sąd Najwyższy w sprawie Marii G. skazanej z art. 286 § 1 k.k. i in., po rozpoznaniu w Izbie Karnej na rozprawie w dniu 15 maja 2012 r., kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego na korzyść skazanej od wyroku Sądu Okręgowego w K. z dnia 10 grudnia 2008 r., utrzymującego w mocy wyrok Sądu Rejonowego w C. z dnia 6 maja 2008 r.,

o d d a l i ł kasację (...).

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w C., wyrokiem z 6 maja 2008 r. skazał Marię G. na karę 2 lat pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawiesił na okres 5 lat próby, i grzywnę za przestępstwo ciągle oszustwa, w wyniku którego Skarb Państwa reprezentowany przez Urząd Skarbowy w C. poniósł łącznie szkodę w wysokości 409 000 zł, oraz na dwie kary grzywny za dwa przestępstwa skarbowe; wymierzył oskarżonej karę łączną grzywny

w ilości 450 stawek dziennych, każda w wysokości 50 zł; orzekł wobec oskarżonej środek karny z art. 41 § 2 k.k.; na podstawie art. 72 § 2 k.k. zobowiązał oskarżoną do naprawienia w całości szkody wyrządzonej przestępstwem ciągłym oszustwa przez zapłatę na rzecz Skarbu Państwa, reprezentowanego przez Urząd Skarbowy w C., kwoty 409 000 zł w terminie 2 lat od uprawomocnienia się wyroku.

Sąd Okręgowy w K., po rozpoznaniu w dniu 10 grudnia 2008 r. apelacji obrońcy, utrzymał pierwszoinstancyjny wyrok w mocy, uznając wniesiony środek odwoławczy za oczywiście bezzasadny.

Kasację od prawomocnego wyroku sądu odwoławczego w części dotyczącej orzeczenia na mocy art. 72 § 2 k.k. obowiązku naprawienia szkody złożył, w trybie art. 521 § 1 k.p.k. na korzyść skazanej, Prokurator Generalny. Zarzucił rażące i mające istotny wpływ na treść wyroku naruszenie art. 433 § 1 k.p.k. w zw. z art. 440 k.p.k., polegające na utrzymaniu w mocy, wbrew art. 415 § 5 k.p.k., rażąco niesprawiedliwego orzeczenia o obowiązku naprawienia szkody, mimo że o roszczeniu w tym zakresie prawomocnie orzeczono decyzjami Naczelnika Urzędu Skarbowego K. z dnia 23 października 2007 r. W konsekwencji skarżący zażądał uchylenia wyroku Sądu Okręgowego w K. w zaskarżonej części oraz utrzymanego w mocy w tym zakresie wyroku sądu pierwszej instancji.

Obecny na rozprawie kasacyjnej prokurator Prokuratury Generalnej wniósł o uwzględnienie kasacji, podnosząc jednak, że „kwestia art. 415 § 5 k.p.k. wiąże się z zagadnieniem kwalifikacji prawnej jako przestępstwa skarbowego i wówczas z zastosowaniem art. 41 § 2 w zw. z § 4 pkt 1 k.k.s.”

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się bezzasadna.

Na wstępie warto przypomnieć, że art. 415 § 5 zd. 2 k.p.k. zakazuje wyraźnie wydawania w procesie karnym rozstrzygnięć o charakterze kompensacyjnym, „jeżeli roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa

jest przedmiotem innego postępowania albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono”. Jakkolwiek skarżący zrezygnował ze wskazania, co należy rozumieć pod niektórymi pojęciami użytymi w cytowanym fragmencie proceduralnego przepisu („roszczenie”, „prawomocnie orzeczono”), to jednak – zdaniem Sądu Najwyższego – zinterpretowanie tych terminów miało dla oceny zasadności (lub niezasadności) kasacji znaczenie kluczowe. Zagadnienie to można było ująć w bardziej ogólnym pytaniu: czy tzw. klauzula antykumulacyjna warunkowana jest toczeniem się jakiegokolwiek innego postępowania (a więc i pozasądowego) albo też prawomocnym rozstrzygnięciem wydanym przez każdy uprawniony przez ustawę organ (a więc i decyzją podatkową), oczywiście przy zachowaniu tożsamości przedmiotowej (ta sama szkoda) i podmiotowej (ta sama osoba)?

W przekonaniu Sądu Najwyższego, rozważania należało rozpocząć od wykładni pojęcia „roszczenie”, jako że ustalenie jego prawidłowego znaczenia będzie determinowało pragmatyczne rozumienie dalszych zwrotów, to jest „inne postępowanie” i „prawomocnie orzeczono”.

Co prawda ustawodawca nie zdefiniował słowa „roszczenie”, niemniej jednak należy przyjąć, że chodzi tu o postać prawa podmiotowego funkcjonującego w obrębie szeroko rozumianego prawa cywilnego. Według nauki prawa, „roszczenie” polega na tym, że „uprawniony może od konkretnej osoby żądać konkretnego zachowania się” (zob. A. Wolter: Prawo cywilne, Warszawa 1972, s. 115). Treścią „roszczenia”, a zarazem pożądanego zachowania się, może być czynienie, zaniechanie lub znoszenie (zob. M. Safjan [red.:] System prawa cywilnego, Warszawa 2007, tom I, s. 707). Fakt nieposługiwania się omawianym sformułowaniem w ustawie z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz. U. 2005 r. Nr 8, poz. 60 ze zm.) jest tu wysoce wymowny i zdecydowanie przemawia za traktowaniem pojęcia „roszczenie” w płaszczyźnie prawa cywilnego.

Wskazanego podejścia nie jest w stanie zmienić używanie w piśmiennictwie prawniczym zwrotu „roszczenie podatkowe”, a nawet zamieszczenie jego definicji w art. 3 ust. 1 lit. c Konwencji o wzajemnej pomocy administracyjnej w sprawach podatkowych, sporządzonej w Strasburgu dnia 25 stycznia 1988 r. (Dz. U. 1998 r. Nr 141, poz. 913). Trudno w tym miejscu nie wspomnieć o uzasadnieniu do ustawy z dnia 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania karnego, ustawy – Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (Dz. U. Nr 17, poz. 155), w którym odnotowano, że nowa redakcja art. 415 k.p.k. „powinna doprowadzić do uporządkowania zagadnienia kompensacji w procesie karnym, a w szczególności zminimalizować ryzyko powstania dwóch lub więcej tytułów egzekucyjnych bazujących na tej samej szkodzie (i krzywdzie), a przez to chronić oskarżonego (skazanego) przed koniecznością obrony za pomocą powództw przeciwegzekucyjnych” (zob. Sejm IV kadencji, druk nr 182).

Zaprezentowany punkt widzenia, nadający pojęciu „roszczenie” znaczenie cywilistyczne, znajduje silne wsparcie w regułach wykładni systemowej. Zgodnie z art. 41 § 2 w zw. z § 4 pkt 1 k.k.s. sąd, warunkowo zawieszając wykonanie kary za przestępstwo skarbowe, w związku z którym nastąpiło uszczuplenie należności publicznoprawnej i tej wymagalnej należności nie uiszczono, musi określić obowiązek uiszczenia jej w całości w wyznaczonym terminie. Art. 190 k.k.s. zakazuje dokonywania w okresie próby modyfikacji tego obowiązku. Intencja ustawodawcy jest czytelna: uprzednie zobowiązanie w drodze decyzji podatkowej sprawcy czynu, polegającego na uszczupieniu należności podatkowej, do jej zapłaty nie stanowi bariery powstrzymującej sąd przed orzeczeniem obowiązku naprawienia szkody. Przeciwnie, jeśli należność publicznoprawna nie została uregulowana, mimo istnienia stosownej decyzji

podatkowej, sąd jest zobligowany wydać orzeczenie o charakterze kompensacyjnym.

Również racje funkcjonalne przemawiają za postrzeganiem zwrotu „roszczenie” w kontekście cywilistycznym i w konsekwencji za niemożnością uznania rozstrzygnięć innych niż sądowe za przeszkodę do orzeczenia obowiązku naprawienia szkody na podstawie art. 72 § 2 k.k. Określając sens art. 415 § 5 zd. 2 k.p.k., trzeba wziąć pod uwagę cel, któremu przepis ten ma służyć. Ma on niewątpliwie zapobiegać kumulowaniu rozstrzygnięć o charakterze kompensacyjnym, tyle że – odwołując się jeszcze raz do *ratio legis* komentowanego wcześniej art. 41 § 2 w zw. z § 4 pkt 1 k.k.s. – cel tzw. klauzuli antykumulacyjnej nie wchodzi w rachubę w razie uszczuplenia należności podatkowej. Odwrotnie, ustawodawca daje tu jasny sygnał, że przy dochodzeniu takiej należności dozwolone, a wręcz nakazane jest sięganie po różne środki prawne, a więc i po środki probacyjne, które nie tylko wzmacniają i urealniają dolegliwość kary, ale i służą zaspokajaniu prawnie chronionego interesu pokrzywdzonego Skarbu Państwa.

W podsumowaniu trzeba zatem stwierdzić: użytego w art. 415 § 5 zd. 2 k.p.k. zwrotu „o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono” nie należy wiązać z decyzjami organów administracji publicznej, a więc i z decyzjami podatkowymi.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy oddalił kasację (art. 537 § 1 k.p.k.).